

Јеровакона Игњатија из Монеувасије Пелопонеске

ПОХВАЛА ПРЕПОДОБНОМ САВИ ЈЕРАРХУ И СИМЕОНУ ОЦУ ЊЕГОВОМ ИЗ СРБИЈЕ

Завлада једном велика и неподношљива жеђ у Израилском народу.¹ Када га боговидац Мојсије изведе преко Црвеног мора из про-

¹ Текст ове Похвале је превод са грчког рукописа из 1745. године, који се чува у светогорском манастиру Велике Лавре (Види Антургијски рукописи бр. 34.). Позната нам је не само година него и дан када је Похвала написана. На крају текста Похвале руком самог аутора је забележено да је написао 18 јануара. Из текста се да закључити да су тога дана празновани преподобни Симеон и Сава, што на први поглед изгледа чудно, иако је ствар јасна за зналаца светогорских литургијских обичаја. Наиме, у жељи да се неком светитељу пева полијелејна служба, ако се деси да тог истог дана падне други светитељ коме се пева полијелеј, или је оданије празника; онда се његов празник преноси на неки дан раније или касније. Очевидно да се то десило са празником преподобног Саве и Симеона те године када им је јеромонах Игњатије писао ову Похвалу. Писац похвале био је очевидно монах Велике Лавре. По запису на крају текста сазнајемо да је био „из Монеувасије Пелопонеске“. Ради се о аутографу. Похвали у рукопису претходи заједничка грчка служба Св. Симеону и Сави са синаксаром. То је у ствари општа служба преподобним. У Великој Лаври се и до данас свечано прослављају преподобни Сава и Симеон. Ова похвала је још један доказ више да је то било и у прошлим вековима, и не само у овом манастиру него и у другим манастирима, особито светогорским. Оригинални текст ове Похвале објављен је по први пут заједно са преводом на грчки Житија Светог Саве и Симеона од Архим. Јустина Поповића и са ново-написаним посебним службама Светом Симеону и Сави. Нове службе је написао химограф Велике Цркве монах Герасим Микроагноанитски (1974. године). Превод Житија и издање Служби Светом Сави и преподобном Симеону са Похвалом јеромонаха Игњатија као додатком извршио је јеромонах Амфилохије Радовић (Атина, 1975. године).

Језик Похвале преподобном Сави и Симеону, нити је литургијски нити класични византијски грчки језик него народни језик XVIII века. У XVIII веку постоје бројни писци који или су писали народним језиком тога времена или су преводили старе текстове на новогрчки. То је време великог духовног буђења на Светој Гори. Јеромонах Игњатије би с правом могао бити убројан у претече и прве носоце тог буђења које је у другој половини овог века прерасло у чувени покрет Кољивара, на чијем се челу налазио преподобни Никодим Светогорац. То је такође време светог Козме Етоалског који је изворни народни језик увео у проповед и тиме с правом увршћен у највеће грчке просветитеље XVIII века. Из текста Похвале се види да је њен писац добар зналац Светог Писма али да му не недостаје и шире образовање. Реченица му није увек течна, али језик којим пише није без дражи, управо стога што је близак простом народном језику. (Примедба преводноца).

тивбожних руку фараонових неопштећена, доведе га у пустињу Сур, по којој ходише три дана и уопште не налажаху воде да пију. На крају стигоше и у Меру са неописивим нестрљењем и журбом, и угледаше онаје воду. Утјешисе се, заиграше скоро од превеликог весеља, потрчаше као жедни јелени према извору и почеше одмах да пију са радошћу. Али им се сва радост претвори у неизмјерну жалост. Јер она вода бјеше само на изглед пијаћа; по укусу, међутим, бјеше и од отрова горча. Тако, намјесто да се угаси безмјерни онај огањ жеђи, још више се распаљиваше. Не могаху да пију од ње због њене горчине, тако да им то послужи као повод да заропћу на Мојсија говорећи: Шта ћемо пити? И то тако да су одмах и изненада добили оно што су желели, покренувши Мојсија да завапи ка Господу и да им намах заслади оне врло горке и отровне воде, ставивши у њих дрво које му показа Бог свега што постоји.

Тако ево и ја, ходим данас скоро три сата пустињом, без икаквог похвалног слова, гоњен некаквом необјашњивом жеђу за ријечима, која овлада мноме, да похвалим ове подвижнике које празнујемо. Журно хитам на све стране са великим трудом и истраживањем, не бих ли гдјегод нашао извор са кога тече млаз слова и сладост мисли достојних њихове величине. Но жеља моја у недра ми се враћа, да се изразим и ја као пророк. Камен сишем и по води пишем и у небо стријелу избацујем, сагласно пословици. Јер ни у чему не налазим тога дара и нигдје таквог извора са таквим жељеним водама. Обраћам се другој Мери, тј. чудесним и хвале достојним њиховим подвизима. Видим ондје не један него многе и пребогате изворе, обогаћене медоточивим струјама дјела њихових; претварам се одмах у радост, трчим са великом хитњом, пробам да пијем од њих да бих утолио жеђ моју са жељеним приповедањем о њима. Међутим, налазим их да су сва горка, сва отровна, сва струје Мере, тј. неупоредиво изнад мојих моћи. Зато очајан и од овога пута, обраћам се на крају самим свјетитељима чији је данас празник, као неком другом Мојсију, али не ропћући као Јеврејски народ, него молитвено овако им говорећи: О Саво и Симеоне, блажена двојицо, пару светозарни, златна спрего, заповијести Господњих испунитељи преспремни, разумни и вјерни економски дарова од Бога нам датих, бездане бестрашћа, превисока и двоврха горо узвишујућих смирења, образе савршени јединственог живљења, изворе чудеса, — приклоните ухо своје и к мени данас и послушајте ријечи моје. Услишите и ставите у речне струје подвига својих, који ми због превасходства свога и величанства изгледају горки, неки лак начин приповиједања, као друго Богом указао дрво, које би ми претворило њихову горчину у сладост, да бих могао кроз њих доказати да ви нијесте ништа друго, него Богу слични и богови по благодати. Да бих тако уживао у оном за чим чезнем и утолио превелику ову жеђ своју. И ево почињем са спремношћу и смелошћу:

Са многим и разним именима, на разним мјестима у Старом и Новом Завјету, именује се Бог: назива се Онај који јесте, назива се Бог Аврамов, бог Исакков, Бог Јаковљев; назива се и Алфа и Омега, тј. почетак и крај. Једном ријечју назива се многим и разним именима. Једно од њих је и име Свети, као што и сам свједочи говорећи у 11 гл. Левитске књиге Јеврејима: „Будите свети јер сам ја свети, Господ

Бог ваш". Пошто се, дакле, Бог назива свети, и то по сопственом Његовом свједочанству, то и они који чине дјела Његова уподобљавају се на неки начин Богу и постају богови по благодати. Таква се јави, и то на изузетан начин, благословена ова двојица, Саво и Симеон, чији славни и сјећања достојан спомен данас празнујемо. С правом, дакле, и ја хтјех рећи да су слични са Богом, и богови по благодати. А ако има неко међу вама који сумња у ријечи моје и узнемирује се, сматрајући да је ово што говорим немогуће, и који тражи да сазна шта су учинили у своме животу ови светитељи, да се удостоје да постану слични Богу, — нека има, молим, мало стрпљења и нека се не узнемирује срце његово па ћу му то савршено јасно доказати, уз помоћ светитеља, и то на четири основна начина:

1. Свети Бог је непромјенљив, као што нам то тврди божански Јаков говорећи: „код кога нема промјене или сјенке измјене“. Зато су и сва дјела његова таква. Толико времена је прошло од како их је створио и ни једно од њих не претрпије ни најмању промјену. Задржавају иста природна својства анђелски чиновни; не претрпјеше никакву промјену природе своје људске душе; небо је још увијек украшено истом љепотом, којом га је од самог почетка његов творац Бог украсио; и цијела земља задржава исти облик кога је од почетка задобила; четири елемента нису промијенила свој четворни број, — једном ријечју: све твари Божје налазе се у истом стању, које им је даровано од момента стварања њиховог. И шта? Зар нијесу остали такви у свом животу и данашњи овај Сава и Симеон по њиховом тјелесном и духовном стању? Јер, чим ставише руку своју на духовно рало, не окретаху се више назад, побјеђивани светским помислима; знали су да тада не би били спремни за царство Божије, као што каже еванђелски глас. Него са великом готовошћу проходаху стазу аскетског живота, тежећи ономе што је напријед, по апостолау, а оно што је одастраг заборављајући. Није их прелестило благородство, положај, благостојаније, богатство, чувене отаџбине њихове Србије. За ништа сматраху сјај поријекла, власт коју су имали у цијелој Србији и Бугарској и Славонији, у којима су важими скоро за земаљске богове. Неизмјерно богатство и тјелесна уживања ни на ум им нијесу долазила. Све то као трице, све као дим, и сјенку и сан презрјеше, рањени у душе оном достојном хвале и веома душкорисном љубављу и чежњом небеске почести и добара. Та љубав и чежња је њима била и благородство отаџбине и рода сјај, и богатство и слава и достојанство. Због ње и само због ње и презреше сва ова земаљска добра и журнуше на поља подвига са чврстом и непромјенљивом вољом, као што жедан јелен хита на изворе водене.

Но, размисли овдје, молим, пажљиво, слушаоче, да би могао да схватиш натприродни и чудесни поредак и почетак, те да би по почетку закључио и о крају, будући да је то двоје у зависности и да добар почетак има и одличан крај, као што философијује премудри Григорије Богослов. Овога доброга и похвалнога пута не би началник и вођа отац, по поретку и законима природе, него се догоди сасвим супротно. Прво син, благословени плод, новоизрасла грана Духа Светога, блажени Сава, удари почетак такве промјене. Прво он презре поносну отаџбину своју, први раскиде нераскидиве свезе сродства,

први се одрече уживања и славе и благовања тијела и оставивши све то скупа, смјеста изађе, као небопарни орао, на превисоку гору божанске љубави и први постаде слушач и премарљив ученик Онога који је рекао: „Ко хоће да пође за мном, нека се одрече себе и нека узме крст свој и нека ме слиједи“. И отада се удаљи бјежећи и настани се у пустињи. Напусти Египат и нађе Јерусалим. Избјеже оне свјетске и метежне збрке и брзо задоби духовни мир и радовање, стиже у свемирно и тихо пристаниште душа, у земаљску отаџбину монаха и прибјежиште, у похвалу смирене душе моје и радост, у многожељењу ми и пресвету Гору ову пречасног Атона. Примми га одмах у раширени и сверадосни загрљај овечесни манастир звани Русик; вољно му се потчињава непотчињени, и добија божанствени и анђелски образ, прибројавши се збору праве дјеце његове.

Шта бива после тога? Сјећа се сина отац, богопримца оног Симеона једноимењак, а мало касније и достојанствењак. Јавља се у њему жеља за љубљеним сином Савом. Њежни и чедољубиви отац распаљује се, згара свим срцем очинском љубављу, и немогући више да подноси онај неизмјерни огањ од којег је горео за сладосним и жељеним лицем вољеног му сина Саве, не осврну се на старост, не уплаши се пред дужином пута и тешкоћама, нити од било чега другог томе сличног, него се намах обнови од те велике чежње за сином као орлу младост његова, задоби крила голубија и окрило се (одлети) Сави сину своме премилом. И видећи га да је био узор врлине, жива статуа живљења по Богу, зарадова се великом и неописивом радошћу и би привучен њиме као магнетски камен гвожђем. И, о достојне похвале и чудне промјене! мијења се и он добром промјеном, подражава сина, презире све своје посједе и добровољно изабира сиромаштво премилог и разумног сина свога раздијеливши, прво, добро и разумно све своје имање. И остаде потом отац са сином у манастиру, и прими од њега монашки образ, и син постаје отац, и отац се претвара у сина, сином Духа Светога. Јеси ли видео чврстину воље? Јеси ли видео непроменљива дјела? Видје ли сличност са Богом у овоме? Зар нијесу достојни да се назову и богови по благодати? Добро пази и даље па ћеш и на основу другога схватити истинитост мојих ријечи.

2. Само све оно што је добро, Богу је угодно, а што је зло никако му се не допада. Бог не воли да се уопште чује име зла у свијету. Жеља му је да све што је добро узрaste у нама и да се живи по њему, будући по природи добар и творац свих добара. Такви су били и божанствени ови мужеви. Никад не погледа око њихово на лукавство, удаљаваху се од зла и чињаху добро, по псалмопјевцу Давиду. Ненавиђаху збор лукавствујућих и не сјеђаху са неблагочестима. Чињаху само оно што је у славу Божју: само што је на корист душе браће њихове, на то су били спремни и за то су се борили. Свједок ријечи моје је предивни и многослављени манастир Хиландар који би сазидан о њиховом трошку и који без људског језика громогласно проповиједа њихово прекомјерно братољубље и христоводобну настројеност воље; и свједочи велике и бесмртне њихове дарове, јер су се бринули о њему као прави оци не само док су живјели, и створили од њега дивно стадо у истину разумних оваца, него га и сада чувају својим молитвама и заштитом.

3. Божје свестваралачко и пуно најсавршенијег прорицања око све зна унапријед. Од њега није сакривено ништа од онога што се догодило од стварања свијета и што ће се десити до краја свијета и што ће бити у бескрајне вјекове вјекова. И ови су унапријед знали искушења која ће их задесити, унапријед су размишљали о општем и најчовечијем тиранину, мислим на смрт, предвиђали су онај Страшни суд, непоодмитљивог Судију који не гледа ко је ко, огњену ријеку, тартар, прве, шкргут зуба и друга љута мучења, која ће, авај, да жалосно тиранишу биједне грешнике, без икаквог милосрђа и благости. И по божанском Давиду, облачаху врећу и смириваху постом душу своју и упражњаваху бдење и постадоше као птица „усамљена на крову.“ сузе њихове постадоше им хљеб дан и ноћ, и заборављаху јести хљеб свој.

4. Бог је неисприно море милости, даје сваки дар где га је могуће дати и никога тога не лишава. Све даје у изобиљу и пребогато. Отвара руку своју и све пуни, саопштава анђелима блаженство своје, украшава апостоле са влашћу да дријеше и да вежу; не лишава ни пророке свога предзнања. Даје учитељима мудрост своју, мученицима трпљење, дјевственицима чистоту, Мојсију смјерност, Јосифу провиђење, Соломону знање, Давиду милосрђе, Петру љубав, Јовану дјевственост, Павлу великодушност. Нијесу били лишени овог својства ни ови многохвални и пребогати, неисприни ризницама врлине. Били су толико спремни да милују оне који су били лишени духовних дарова и да им предају у изобиљу све оно што су и сами имали, да ми је немогуће описати колико су се обојица на то потрудили. Зато, остављајући то умовима и језицима који су у стању да то испричају, ја желим да испричам само једно дјело од многих овог надалеко гласитог славнога ми Саве, који је био и отац и син. У оно вријеме оста без пастира њихова отацбина и осиротје, оставиши без духовног оца. Жалила је и оплакивала сиротство своје. Тражила на разне начине некога који би био достојан да прими то достојанство и бригу о њој. Разочарала се у све, никог не налази. Жалости се због тога, налази се у недоумници, и немаштина постаје за њу мајка богатства. Јер, у бури недоумнице у којој се налазила, открива јој се намах и дубоки мир богатства. Сјећа се свог блаженог Саве, размишља о његовим духовним предностима, жалост јој се намах претвара у радовање. И приклања се пред њим на хиљаду начина и спремно га зове да се прихвати њене пастирске власти.

Шта ради на то божански Сава, извор милости и узор смирења? Спречава га његово крајње смирење да се прихвати божанственог архијерејског достојанства, њега који је био архијереј и пре рукоположења по дјелима која се траже за архијерејски чин. Осуђује самог себе, исповиједа се смиреностом како тобож није достојан таквог чина. Но, опет, љубав га покреће да дјела супротно томе: размишља како да нађе плодну и многу земљу да би сејао ралицом слова богонадахнута учења своја и да би обогатио многе неукрадивим богатством врлина својих. Заборавља наук и подстреке смирења али не и смирење. Испуњава се цео духовном радошћу и спремно прихвата пастирску власт чувене отацбине своје. И изађе тако светлиник испод спуда и би постављен на свећњак да свети свима у кући. Но ко је у

стању да опише подвиге његове и труд који уложи на просвећење стада свога и духовно исправљање? Овде би ми уистину требао онај бесједнички дар Димостенов и Цицеронов па да успијем да то преставим на достојан начин. Само она пуна изузетног бесједничког дара уста, у стању су да преставе колику је жеђ имао божанствени овај пастир да преда све дарове својих врлина стаду своје и да га учини сличног себи самоме. Она би могла да га упореди са оним каменом који се назива ахапис и то са пуним правом: јер као што се он претвара у сваку ствар која се нађе пред њим, тако и јагањац овај Божији и вјерни слуга и устројитељ божанских тајни — преображавао се и претварао у све да би све преобразио, и био је свима све, по светом Апостолу, да би све задобио. Њихова уста с правом би га назвала сунцем и незапазним свјетилом цијеле Србије, јер и кад је био жив напајаше их бесмртним струјама свесладосних уста његових, а опет и послае смрти храни душе њихове бесмртном храном, преко непрестаног сјећања и подражавања сјајних и јуначких подвига његових. Они само би били у стању да дочарају како су најбожанскија уста његова била пребивалиште две крајности: огња и воде. Па кад је било вријеме строгости и оштрине, одмах је излазио огањ и спаљивао сво дивље грње душегубних страсти. Кад је опет било вријеме свјежине, одмах је истицао преблаго извор воде сладосних ријечи његових и освежавао жедне душе силом у истину чудесном и неизрјечивом. И задоби она блажена и преблажена душа оно за чим је чећула: показа неизмјерну пучину милости своје, предаде изобилно стаду своје све своје духовно богатство и задоби уистину много праве духовне дјеце, преко достојног хвале подражавања равноанђелског и надљудског живљења свога.

Јеси ли разумео, о сумњалице слушаоче, да није тешко да се човек уподоби Богу и да се назове бог по благодати? Јеси ли видио како ова два мужа то доказаше у пракси на изврстан начин? Не сумњај, дакле, и нека те то више не збуњује, већ и ти проповиједај као и сви други свијетлим и звонким гласом да су се свети Сава и Симеон уподобили Богу кроз своја божанствена дјела. Зато су достојни да се назову и богови по благодати. Но, будући да ни море не даје свакоме леђа своја да пређе преко њега пјешке или на коњима и да иде где би хтео, — то се једино даје онима који убу у неку лађу, — тако и светитељи: не воле и не признају за праву дјецу своју оне који су само на ријечима проповједници њихових подвига: признају само оне који се труде да их и дјелом проповиједају. Зато и ми да не будемо звоно које звони, како каже божански Апостол, и прапорац који звечи, проповиједајући само ријечју сјајне подвиге ових божанствених Саве и Симеона. Него нека постану и дјела наша јасни проповједници. Да подражавамо, браћо, оно презрење света које показаше за љубав Христову; потрудимо се да задобијемо оно крајње сиромаштво и смирење које они задобише ради Осиромашеног и Понизившега се нас ради; они који живе у општежићу нека виде и нека се угледају на ове тачне каноне општежитељног живота и нека држе пред собом њихов живот као примјер, и нека се труде прилежно да постану њима слични. Отшелници, опет, и исихасти (молитвени тиховатељи), нека се угледају на ове истинске отшелнике и љубитеље молитвеног мира;

подвижници и борци на увијек спремне на подвиг побједнике и побједоносце против демона; архијереји на истинског архијереја; учитељи на учитеља истине; мудри на дубину мудрости; дјевственици на украс богољубивог дјевства; они који су одлучне воље и чврстог ума на одлучне и непромјенљиве у врлини и чврсте дијаманте; пријатељи онога што је добро и врлине, на боље од свих доброљупце и врлинољупце; они који се плаше душевних опасности садашњих и будућих, на учитеље провиђења и избјегавања таквих опасности; немилосрдни и тврдице, на милостиве и спремне на давање. Кратко речено, сви ви који сте се посветили дјевственом живљењу и који сте ставили руку своју на плаут тог јединственог живота по Богу, који се трудите да гредите његовом стазом, — приступите журно пребогатом овом и многоцвјетном врту, и доброуцвалом, њихових божанствених дјела, па нека сваки од вас слободно убере онај цвијет врлине у коме се нуждава. А кад се нажива његовог мномира нека се и он угледа на свога оца и нека опет донесе плод сличан оном његовом, и нека постане отац тог достојног хвале и душекорисног чеда, како би нас још више заволели ови њежни и чедољубиви оци, Сава и Симеон, које данас празнујемо са љубављу и побожношћу као што и приличи правој по духу дјети њиховој. И да би нас удостојили својим богопријатним молитвама, да празнујемо овдје њихову свету и за цео свијет радосну успомену на много година, а у будућем животу да заједно с њима уживамо у неизрецивим оним и вјечним добрима, која око не видје и ухо не чу, и на ум човјеку не падоше, као што свједочи сасуд изабрања, небопарни Павле, — која је Бог спремно онима који га љубе; заједно славећи и клањајући се блаженој Тројици, која прослави оне који је славе и којој приличи свака слава, част и поклоњење, у бесконачне вјекове. Амин.

★

Слово ово би написано за један дан 18 јануара 1745 г. у св. Лаври Атонској.

превео с грчког
јеромонах Амфилохије

Zusammenfassung

Mönchsdiakon Ignatios von Monemvasia

LOBPREIS AUF DEN HL. SABBAS UND SIMEON

Der Text des Lobpreises stellt eine Übersetzung aus dem Griechischen dar. Das Original des Textes befindet sich in der Großen Lavra auf dem Heiligen Berg Athos (Liturgische Hss. Nr. 34). Es wurde im Jahre 1741 von einem Mönch der Großen Lavra Ignatios, der vom Peloponnes stammte, geschrieben. Der Text ist in der Volkssprache des 18. Jh. geschrieben. Er wurde zum ersten Mal veröffentlicht zusammen mit der griechischen Übersetzung der Vita des Heiligen Sabbas und Simeon von Archim. Justin Popović (Athen 1975). Dieser Lobpreis zeugt von der Beliebtheit und dem Kult dieser beiden Heiligen serbischer Herkunft auch außerhalb der Grenzen des serbischen und slavischen Sprachraums. Die Ausgabe des Originals, zusammen mit Vita und Gottesdiensten des Hl. Sabbas und Simeon, wie auch diese Übersetzung ins Serbische besorgte der Mönchspriester *Amfilohije Radović*.

Резюме

ПОХВАЛНОЕ СЛОВО ПРЕПОДОБНИМ САВЕ И СИМЕОНУ

Текст этого Похвального слова перевод с греческого подлинника. Текст написал иеродиакон Игнатий Моне́мваси́йский 1741. года в Лавре преподобного Афанасия Афонского. Манускрипт находится до сих пор в Великой Лавре на Афоне. Литургич. манускр. бр. 34. Перевод сделал иеромонах Амфилохия Радович.